

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 338.242

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.67-24>

Драгун А.О.

аспірант кафедри маркетингу та логістики
Український державний хіміко-технологічний університет

Dragun Andriy

Graduate Student of the Department of Marketing and Logistics
Ukrainian State University of Chemical Technology

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ СТАНУ І РІВНЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Драгун А.О. Аналіз підходів до оцінки стану і рівня забезпечення системи економічної безпеки підприємства. У статті на основі аналізу систематизовано групи методичних підходів до оцінки стану і рівня забезпечення системи економічної безпеки підприємства. Виокремлено такі групи методичних підходів: індикаторний підхід; оцінка стану фінансової складової діяльності підприємства; прогнозування банкрутства підприємства; програмно-цільовий; ресурсно-функціональний; системний; підхід на основі використання економіко-математичних методів та моделей; на основі використання методу експертних оцінок; інші. Наведено коротку характеристику проаналізованих підходів, показано їхні недоліки та переваги. У табличній формі наведено індикатори фінансової безпеки підприємства, яка розглядається як складова частина економічної безпеки. Загальну характеристику розглянутих підходів представлено графічно. За результатом дослідження дійшли висновку, що вибирати методичний підхід необхідно з урахуванням специфіки діяльності підприємства, це дасть змогу виявити причини загроз та оперативно розробляти управлінські заходи для їх усунення.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, методичний підхід, індикаторний підхід, оцінка фінансового стану, прогнозування банкрутства, програмно-цільовий, ресурсно-функціональний, системний підходи.

Драгун А.А. Анализ подходов к оценке состояния и уровню обеспечения системы экономической безопасности предприятия. В статье на основе анализа систематизированы группы методических подходов к оценке состояния и уровню обеспечения системы экономической безопасности предприятия. Вычленены следующие группы методических подходов: индикаторный подход; оценка состояния финансовой деятельности предприятия; прогнозирование банкротства предприятия; программно-целевой; ресурсно-функциональный; системный; подход на основе использования экономико-математических методов и моделей; на основе использования метода экспертных оценок; другие. Приведена краткая характеристика анализируемых подходов, показаны их недостатки и преимущества. В табличной форме представлены индикаторы финансовой безопасности предприятия, которая рассматривается как составляющая экономической безопасности. Общая характеристика рассматриваемых подходов представлена графически. По результатам исследования пришли к выводу, что выбирать методический подход необходимо с учетом специфики деятельности предприятия, что позволит выявить причины угроз и оперативно разрабатывать управленческие меры по их устранению.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, методический подход, индикаторный подход, оценка финансового состояния, прогнозирование банкротства, программно-целевой, ресурсно-функциональный, системный подходы.

Dragun Andriy. Analysis of approaches to assessing the state and level of economic security of the enterprise.

The relevance of the article is due to the fact that the introduction of market relations in the economy has significantly increased the importance and impact of management activities to further prevent business risks and production efficiency in general and in particular in food production. Based on the definition of previously unresolved issues, namely, identifying the main factors influencing the level of economic security and the lack of effective approaches to assessing the level of economic security of enterprises to which food enterprises belong, the purpose of the study was formed. The purpose of the article is to analyze and summarize the methodological approaches to assessing the state and level of economic security of enterprises in order to ensure their sustainable economic functioning and development. Based on the analysis, the article systematizes groups of methodological approaches to assess the state and level of economic security of the enterprise. The following groups of methodological approaches are distinguished: indicator approach; assessment of the state of the financial component of the enterprise; forecasting

the bankruptcy of the enterprise; program-target; resource-functional; systemic; approach based on the use of economic and mathematical methods and models; based on the use of the method of expert assessments; others. A brief description of the analyzed approaches is given, their disadvantages and advantages are shown. The tabular form shows the indicators of financial security of the enterprise, which is considered as a component of economic security. The general characteristic of the considered approaches is presented graphically. The study concluded that it is necessary to carefully form a system of indicators that characterize the activities and can affect economic security; to base the determination of limit (normative) values on an objective basis; carefully analyze each indicator on the basis of which the integral will be determined; to select the optimal values of indicators to achieve priority financial and economic goals of the enterprise, to narrow the list of indicators in order to achieve maximum efficiency in their assessment and use of financial and economic potential of the enterprise in terms of individual business processes; choose a methodical approach taking into account the specifics of the enterprise, which will identify the causes of threats and quickly develop management measures to eliminate them.

Key words: economic security of the enterprise, methodical approach, indicator approach, assessment of financial condition, bankruptcy forecasting, program-target, resource-functional, system approach.

Постановка проблеми. Проблема забезпечення економічної безпеки підприємств харчової галузі в Україні займаються недостатньо та не комплексно, що підтверджується станом підприємств галузі, особливо середніх, малих та мікропідприємств.

Водночас упровадження ринкових відносин у сфері економіки суттєво посилює значення та вплив управлінської діяльності для подальшого запобігання ризикам діяльності та ефективності виробництва взагалі і зокрема харчових продуктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням забезпечення економічної безпеки підприємств приділено значну кількість праць науковців. Різні аспекти та методичні підходи до оцінки стану та рівня забезпеченості системи економічної безпеки досліджували Д.О. Ковальов, Т.І. Сухорукова, Н.Й. Реверчук, Т.С. Клебанова, Є.А. Сергієнко, В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько, М.А. Бендіков, Г.Ф. Графова, К.С. Горячева, Н.О. Подлужна, Д.П. Пілова та ін.

Водночас залишаються недостатньо дослідженими чинники впливу на рівень забезпечення економічної безпеки, підходи до оцінки рівня забезпечення економічної безпеки підприємств, до яких належать і підприємства харчової галузі.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є аналіз та узагальнення методичних підходів до оцінки стану та рівня забезпеченості системи економічної безпеки підприємств із метою сталого економічного їх функціонування та розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для забезпечення економічної безпеки підприємств харчової галузі необхідно проаналізувати наявні підходи до оцінки і рівня забезпечення економічної безпеки підприємства. На рис. 1 наведено основні групи методичних підходів до оцінки стану і рівня забезпечення системи економічної безпеки підприємства.

Значна кількість названих методичних підходів не означає їх оригінальності і значних відмінностей, однак для

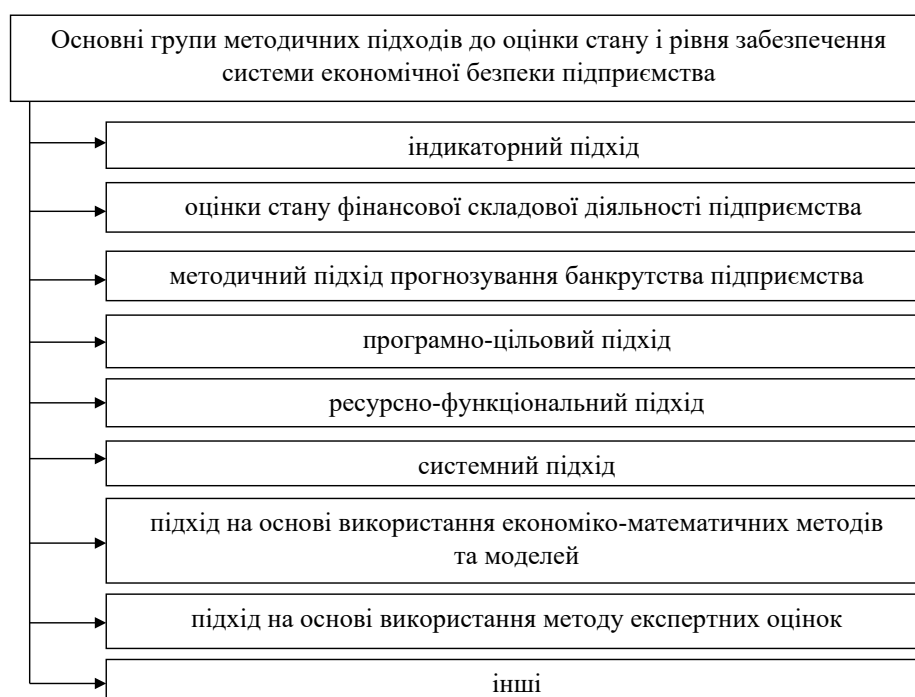


Рис. 1. Основні групи методичних підходів до оцінки стану і рівня забезпечення системи економічної безпеки підприємства

проведення аналізу кожне підприємство виходячи зі своєї специфіки може використовувати їх у цілому або окремі показники, які запропоновано у наведених підходах.

Коротко охарактеризуємо суть вищезгаданих методичних підходів.

Суть індикаторного підходу полягає у співставленні визначеної групи показників, що характеризують стан і рівень забезпеченості економічної безпеки підприємства з граничними (нормативними). При цьому під граничним (нормативним) значеннями показників розуміються порогові величини, перевищення або недотримання яких може свідчити про погіршення ситуації щодо економічної безпеки підприємства.

Відповідно, визначена група показників та їхні граничні значення зводяться до середньозважених та одного інтегрального показника з урахуванням вагомості кожного складника.

Використання системи індикаторів для оцінювання економічної безпеки підприємства прийнято й у світовій практиці. Згідно зі світовою практикою, вимоги до значень індикаторів не мають обов'язкового характеру, а лише рекомендаційний.

Можна виокремити абсолютний, нестабільний та кризовий рівні економічної безпеки підприємства.

Абсолютний рівень характеризується тим, що для функціонування підприємству достатньо власних оборотних коштів.

Нестабільний рівень визначається тим, що підприємству недостатньо власних оборотних коштів і воно залучає позики і кредити.

Кризовий – це рівень можливого банкрутства підприємства.

Деякі автори з метою спрощення процедури визначення, на якому рівні економічної безпеки знаходиться суб'єкт господарювання у кожен конкретний момент, пропонують будувати одиничну шкалу відліку. У цьому разі значення індикатора рівне чи більше 1 відповідатиме нормальному стану безпеки, значення 0,8 – передкризовому, 0,6 – кризовому, і значення доцільно звести в один інтегральний показник методом віддалі від еталону [1].

Основними недоліками цього методичного підходу є відсутність критерію відбору індикаторів та необхідність додаткових досліджень щодо ваги кожного показника.

На основі оцінки стану фінансового складника діяльності підприємства деякі автори пропонують визначати оцінку економічного стану підприємства (здатність підприємства фінансувати свою діяльність) і його економічних ресурсів.

Низка авторів вважає, що важливим складником оцінювання стану і рівня забезпеченості фінансово-економічної безпеки підприємства є визначення рівня його прибутковості, бо стабільне отримання прибутку є однією з основних цілей функціонування суб'єкта господарювання.

Н.О. Подлужна обґрунтовує систему показників, які характеризують стан усіх складників економічної безпеки підприємства й ураховують вплив внутрішніх і зовнішніх загроз, що негативно відображаються на результатах його діяльності. Така система формує

Таблиця 1

Індикатори фінансової безпеки підприємства

Показники	Порогове значення	Примітки
Коефіцієнт покриття (обігові кошти до короткотермінових зобов'язань)	1,0	Значення показника повинно бути не менше порогового
Коефіцієнт автономії (власний капітал до валюти балансу)	0,3	Значення показника повинно бути не менше порогового
Рівень фінансового левериджу (довготермінові зобов'язання до власного капіталу)	3,0	Значення показника повинно бути не більше порогового
Коефіцієнт забезпеченості відсотків до сплати (прибуток до сплати відсотків і податків до відсотків та податків)	3,0	Значення показника повинно бути не менше порогового
Рентабельність активів (чистий прибуток до валюти балансу)	$I_{\text{інф.}}$ ($I_{\text{інф.}}$ – індекс інфляції)	Значення показника повинно бути не менше порогового
Рентабельність власного капіталу (чистий прибуток до власного капіталу)	15%	Значення показника повинно бути не менше порогового
Середньозважена вартість капіталу (WACC)	Рентабельність інвестицій	Значення показника повинно бути не менше порогового
Показник розвитку компанії (відношення валових інвестицій до амортизаційних відрахувань)	1,0	Значення показника повинно бути не менше порогового
Тимчасова структура кредитів	Кредити терміном до року < 30%; кредити терміном понад рік < 70%	Значення показника повинно бути не менше порогового
Показники диверсифікації: диверсифікація покупців (частка у викупі одного покупця); диверсифікація постачальників (частка у викупі одного постачальника)	10%	Значення показника повинно бути не більше порогового
Темп зростання прибутку, активів	Темпи росту прибутку > темпів росту реалізації продукції > темпів росту активів	
Співвідношення обіговості дебіторської і кредиторської заборгованості	Період обігу дебіторської заборгованості > періоду обігу кредиторської заборгованості	

основу методу аналізу і попередження загроз. У системі показників, які характеризують економічну безпеку підприємства, головними Н.О. Подлужна вважає обсяг і якість прибутку, бо саме вони характеризують результати від операційної, інвестиційної, фінансової і надзвичайної діяльності підприємства.

Адаптація методу функціонально-вартісного аналізу дала змогу визначити як основні оціночну функцію прибутку і функцію міри забезпечення економічної безпеки підприємства [2].

Цей методичний підхід дає можливість отримати достатньо повну інформацію про причинно-наслідкові зміни рівня чистого прибутку підприємства, але при цьому не дає можливості сформувати зворотний зв'язок моделі з метою використання інформації про необхідний та достатній рівні показників для формування оптимального стану підприємства з позицій його економічної безпеки.

Д.П. Пілова запропонувала економічну безпеку підприємства аналізувати за показником чистого прибутку, у якому акумулюються вплив чинників макросередовища на функціонування підприємства та всі результати його господарської діяльності [3].

Варто зазначити, що, згідно з Наказом Міністерства України № 10 від 17.01.2001, була розроблена Методика прогнозування банкрутства [4], яка є єдиним офіційним підходом до визначення та оцінки рівня фінансово-економічного стану підприємства. Ця методика визначає, що економічним показником ознак поточної платоспроможності (P_n) за наявності простроченої кредиторської заборгованості є різниця між сумою наявних у підприємства грошових коштів, їх еквівалентів та інших високоліквідних активів і його поточних зобов'язань, що визначається формулою:

$$P_n = A(040) + A(045) + A(220) + A(230) + A(240) - P(620), \quad (1)$$

де $A(040)$, $A(045)$, $A(220)$, $A(230)$, $A(240)$ – відповідні рядки активу балансу;

$P(620)$ – підсумок 4-го розділу пасиву балансу.

Але підхід на основі вищезгаданої методики прогнозування банкрутства дещо спрощує проблему до визначення лише платоспроможності підприємства.

Взагалі методичні підходи, що базуються на визначенні коефіцієнтів фінансово-економічного стану підприємства, ґрунтуються на співвідношенні між окремими статтями звітності, тобто дають змогу тільки констатувати виявлені відхилення.

У процесі дослідження було виявлено, що низка науковців пропонує оцінювати фінансовий складник економічної безпеки через оцінку загального стану підприємства [5; 6].

І.О. Бланк пропонує такі системи аналізу фінансової безпеки: горизонтальний та вертикальний аналіз, порівняльний, інтегральний та аналіз коефіцієнтів. Також він пропонує такі групи коефіцієнтів: оцінки фінансової стійкості підприємства, платоспроможності (ліквідності), оборотності активів та капіталу, рентабельності (прибутковості) [6, с. 121].

Прихильником програмно-цільового підходу до оцінки системи економічної безпеки є В.А. Забродський [7, с. 35]. Ним запропоновано використовувати для оцінки економічної безпеки підхід, що базується на дотриманні принципів та умов програмно-цільового

управління і розвитку. Відповідно до цього підходу, оцінка фінансового складника безпеки підприємства передбачає інтегрування сукупності показників, що визначають економічну безпеку. При цьому використовується кілька рівнів інтеграції показників і такі методи їх аналізу, як кластерний і багатовимірний. Такий підхід відрізняється високим ступенем складності проведеного аналізу з використанням методів математичного аналізу, що в практичній діяльності підприємства досить важко використовувати.

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що методи прогнозування банкрутства зводяться переважно до виявлення симптомів фінансової кризи підприємства, тому значно обмежують сутність поняття «економічна безпека».

А група методів комплексної оцінки загроз передбачає оцінку ризиків підприємства та виявлення загроз, не пов'язуючи цей аналіз з устанавленням рівня економічної безпеки підприємства.

Ресурсно-функціональний підхід до оцінки рівня економічної безпеки зводиться до оцінки ефективності використання ресурсів підприємства.

Представники ресурсно-функціонального підходу [8; 19; 10] пропонують визначити рівень фінансово-економічної безпеки на основі визначення ступеня використання ресурсів суб'єктів господарювання за кожним функціональним складником:

$$ФЕБ = \sum_{i=1}^n k_i d_i, \quad (2)$$

де $ФЕБ$ – рівень фінансово-економічної безпеки;

k_i – значення часткових функціональних критеріїв фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання;

d_i – питома вага значущості функціональних складників фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання;

n – кількість функціональних складників фінансово-економічної безпеки.

Е.А. Олейніков пропонує рівень економічної безпеки підприємства оцінювати на підставі сукупного критерію зі зважуванням і додаванням окремих функціональних критеріїв. Але запропонований ним критерій не має конкретного кількісного вираження, що є основним недоліком підходу. До того ж розрахунок сукупного критерію спирається на визначення завданих або відвернутих збитків, що на практиці досить складно визначити [11; 12].

На думку Л.С. Козак, ресурсно-функціональний підхід сьогодні є найбільш визнаним та широко вживаним [13].

Проте застосування лише ресурсного підходу до оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства у сучасних умовах є необґрунтованим, оскільки безпека підприємства розуміється як його здатність (спроможність) протистояти загрозам (ризикам) та забезпечувати його функціонування та розвиток у майбутніх періодах.

Ресурсно-відтворювальний підхід є різновидом ресурсно-функціонального та передбачає розгляд діяльності підприємства у безперервному довгому потоці поновлення виробництва та виробничих відносин у процесі відтворення [14; 15]. Урахування впливу відтворювальних процесів на рівень економічної безпеки авторами пропонується здійснювати експертним

Методичні підходи	Загальна характеристика	Переваги підходу	Недоліки підходу
1. Індикаторний підхід	за допомогою індикаторів, що є пороговими значеннями певних показників системи	Індикатори можуть бути частковими, що характеризують певний напрям стану, та узагальнюючими, що дають можливість оцінити стан підприємства в цілому з позицій його привабливості для потенційних інвесторів та кредиторів.	Складність визначення
2. Оцінка фінансового стану	на основі оцінки фінансово-економічного стану підприємства	Встановлюються нормативні значення множини фінансово-економічних показників, що дають можливість оцінити стан підприємства	Оцінка фактичного фінансового стану підприємства
3. Прогнозування банкрутства	з огляду на рівень поточної платоспроможності	– простота в розрахунках; – доступність даних для розрахунків	– оцінка здійснюється лише з огляду на платоспроможність підприємства
4. Програмно-цільовий	за допомогою інтегрування показників, які його визначають.	Дає змогу отримати достовірні результати рівня фінансової безпеки підприємства.	Складність правильного визначення і відбору показників та методів їх інтегрування. Високий ступінь складності проведення аналізу з використанням методів математичного аналізу. Вимагає значний рівень кваліфікації персоналу і менеджерів, що його використовують
5. Ресурсно-функціональний підхід	оцінювання ефективності використання ресурсів	Комплексно вивчається безпека підприємства.	Необхідне детальне вивчення процесів, що мають вплив на стан економічної безпеки підприємства. Економічна безпека розглядається дуже широко, що зводить нанівець значення самої безпеки за позиціонування цілей і ринкової стратегії підприємства.
6. Системний підхід	розглядається як сукупність взаємозалежних елементів (підсистем)	Усі існуючі виокремлені складники системи безпеки в рамках цього підходу є універсальними на підприємств і будь-якої галузі та сектору національної економіки	Виокремлюються лише внутрішні складники, на які повинне бути скероване дослідження та управління. Вимагає застосування складного математичного апарату
7. Підхід на основі використання економіко-математичних методів та моделей	Передбачає використання встановленої функціональної залежності між факторами забезпечення безпеки	Здатність виявити основні прями (зворотні), лінійні (нелінійні) взаємозв'язки між різними факторами, які визначають напрями і можливості зміцнення фінансово-економічної безпеки підприємств.	Прогнозування зазначених процесів здійснюється на основі ретроспективного аналізу та лінійної проєкції рядів динаміки окремих факторів.
8. Експертних оцінок	Оцінка експертами на основі визначення сукупного критерію економічної безпеки підприємства	– експерт може розглядатися як якісне джерело інформації; – групова думка експертів близька до найбільш раціональної оцінки	– складність підбору досвідчених експертів і визначення прийнятності їх рішень; – рішення експерту в деякій мірі все одно суб'єктивне
9. Інші (модель М.Н. Бермента та І.Б. Русмана, дискримінантна інтегральна оцінка, комплексна оцінка на основі використання матричних моделей)		прогнозування рівня економічної безпеки в майбутньому	можливість прогнозування економічної безпеки для майбутніх періодів
			– складні розрахунки; – великі затрати інтелектуальних ресурсів

Рис. 2. Характеристика переваг і недоліків методичних підходів до оцінки стану і рівня забезпечення економічної безпеки підприємства

методом за допомогою інтегрального показника. Перевагою цього підходу є універсальність, яка забезпечує можливість його використання у рейтинговій оцінці за рівнем економічної безпеки на всіх рівнях управління економікою [16].

Системний підхід передбачає дослідження якомога більшої кількості зв'язків між елементами системи та об'єктами зовнішнього середовища для виявлення та аналізу найістотніших із них.

Одними з основних проблем застосування системного підходу є встановлення реальної специфікації системи, виявлення усіх істотних її елементів та всієї сукупності зв'язків між ними.

Використання системного підходу пояснюється тим, що своєю кінцевою метою він має угруповання всіх суттєво важливих чинників, які, своєю чергою, створюють позитивні умови для безпечного функціонування та розвитку підприємства. Саме системний підхід дає змогу не лише по-новому підійти до вирішення багатьох актуальних проблем забезпечення економічної безпеки, а й аналізувати конкретні: позиції, дії, ситуації і цілі в комплексі діючих чинників.

Суть системного підходу до оцінки проблем забезпечення економічної безпеки полягає у тому, що діяльність колективу, функціонування підприємства та вплив різноманітних чинників розглядаються як динамічна система в сукупності з наявними зв'язками, яка сприяє знаходженню шляхів оптимізації цієї системи [17].

Серед моделей, розроблених українськими вченими, можна виділити такі моделі, як:

- дискримінантна інтегральна оцінка фінансового стану підприємства [18], яка базується на застосуванні методології дискримінантного аналізу на основі фінансових показників вибіркової сукупності вітчизняних підприємств;

- комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі використання матричних моделей [19]. Цей метод оцінки дає змогу виявити тенденції у динаміці фінансового стану підприємства [20].

Автори інших праць оцінку рівня економічної безпеки підприємства пропонують здійснювати шляхом підсумування середньозважених значень локальних показників діяльності підприємства. Незважаючи на те що такий підхід характеризується простотою використання, йому властивий істотний недолік, який полягає у відсутності будь-яких рекомендацій щодо формування системи оціночних показників, а також авторами не визначено види локальних функцій [21].

Недоліком більшості методичних підходів, які передбачають застосування моделювання процесів фінансово-економічної безпеки підприємства, є те, що

прогнозування зазначених процесів здійснюється на основі ретроспективного аналізу та лінійної проєкції рядів динаміки окремих факторів.

Окрім того, для оцінки стану та рівня економічної безпеки підприємства використовують метод аналізу й обробки сценаріїв. Цей метод дає змогу прогнозувати різні варіанти розвитку ситуації: метод оптимізації – для вибору варіанту, за якого досягається найбільш бажаний результат, теоретико-ігрові методи – для визначення варіантів розвитку підприємства у непередбачуваному зовнішньому середовищі.

Теорія штучних нейронних мереж базується на моделюванні нелінійних залежностей під час вирішення завдання забезпечення економічної безпеки. Основним недоліком названих підходів є складність їх використання, бо основною умовою використання методу екстраполяції є відносно стабільний розвиток підприємства, адже висновки про значення прогнозних показників у майбутніх періодах робляться на основі вивчення їх динаміки у попередніх періодах. Даний метод є неактуальним для застосування, оскільки теперішня ситуація підприємств характеризується нестабільністю та суттєвим коливанням фінансових показників.

Порівняльну характеристику переваг і недоліків проаналізованих методичних підходів до оцінки стану і рівня забезпечення економічної безпеки підприємства представлено на рис. 2

Висновки. Проведений аналіз вищевикладених підходів дає змогу дійти таких висновків. Отже, необхідно:

- ретельно формувати систему показників, які характеризують діяльність і можуть впливати на економічну безпеку;

- базувати визначення граничних (нормативних) значень на об'єктивній основі, адже порівняння з ними фактичних показників свідчатиме про стан економічної безпеки підприємства;

- під час оцінки необхідно проводити ретельний аналіз кожного показника, на основі якого визначатиметься інтегральний;

- відбирати оптимальну кількість індикаторів задля досягнення пріоритетних фінансово-економічних цілей підприємства;

- здійснювати звуження переліку показників із метою досягнення максимальної ефективності під час їх оцінки та використання фінансово-економічного потенціалу підприємства в розрізі окремих бізнес-процесів;

- вибирати методичний підхід з урахуванням специфіки діяльності підприємства задля виявлення причин загроз та оперативно розробляти управлінські заходи для їх усунення.

Список використаних джерел:

1. Марущак С.М. Методика оцінки рівня економічної безпеки підприємства на основі теорії нечітких множин. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 5. Т. 1. С. 16–21.
2. Подлужна Н.О. Організація управління економічною безпекою підприємства : автореф. дис. ... канд. економ. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» ; Інститут економіки промисловості НАНУ. Донецьк, 2003. С. 18–19.
3. Пілова Д.П. Формування та оцінка економічної безпеки гірничо-збагачувальних підприємств : автореф. дис. ... канд. економ. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» ; Криворізький технічний університет. Кривий Ріг, 2007. С. 13–14.
4. Методика прогнозування банкрутства, затв. Наказом Мінекономіки України № 10 від 17.01.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text> (дата звернення: 17.11.2021).

5. Александров И.А., Орлова Е.А., Половян А.В. Оценка финансовой безопасности промышленного предприятия. *Наукові праці ДонНТУ*. 2002. № 46. С. 12–19.
6. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев : Эльга, Ника-Центр, 2004. 784 с.
7. Забродский В.А., Капустин Н. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы. *Бизнес Информ*. 1999. № 15. С. 35–37.
8. Ареф'єва О.В., Кузенко Т.Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 1. С. 98–103.
9. Грицюк Н.А. Методичні підходи до обґрунтування індикаторів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Проблеми науки*. 2008. № 6. С. 31–35.
10. Хомяченкова Н.А. Механизм интегральной оценки устойчивости развития промышленных предприятий : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 ; Моск. гос. ин-т электрон. техники (техн. ун-т). Москва, 2011. 21 с.
11. Олейникова Е.А. Экономическая и национальная безопасность : учебник. Москва : Экзамен, 2005. 768 с.
12. Основы экономической безопасности (государство, регион, предприятие, личность) / под ред. Е.А. Олейникова. Москва : Интел-Синтез, 1997. 288 с.
13. Козак Л.С., Федорук О.В. Теоретичне обґрунтування та оцінка рівня економічної безпеки підприємства в системі антикризового управління. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 2. Т. 1. С. 68–72.
14. Акмаєв А.І., Жуков В.О. Ресурсно-відтворювальний підхід до оцінки економічної безпеки підприємств. *Вісник СНУ ім. В. Даля*. 2004. № 10. Ч. 1. С. 161–165.
15. Цал-Цалко Ю.С. Статистико-економічний аналіз ефективності діяльності економічних систем за показниками фінансової звітності. *Вісник СНУ ім. В. Даля*. 2004. № 10. Ч. 1. С. 141–151.
16. Шпанковська Н.Г., Костанецький В.В., Котенко Н.О. Особливості методичного підходу до внутрішнього аналізу економічної безпеки підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38. С. 146–150.
17. Мунтіян В.І. Економічна безпека України. Київ : КВІЦ, 1999. 462 с.
18. Терещенко О.О. Дискримінантна модель інтегральної оцінки фінансового стану підприємства. *Економіка України*. 2004. № 5. С. 38–44.
19. Хотомлянський О., Черната О., Северина Г. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі використання матричних моделей. *Економіка України*. 2003. № 3. С. 35–39.
20. Крючко Л.С. Оцінка фінансового стану підприємства – сутність та необхідність. *Ефективна економіка*. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1613> (дата звернення: 17.11.2021).
21. Ковальов Д., Плетникова І. Кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємства. *Економіка України*. 2001. № 4. С. 35–40.

References:

1. Maruschak S.M. (2011) Metodyka otsinky rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva na osnovi teorii nechitkykh mnozhyn. [Methods for assessing the level of economic security of the enterprise based on the theory of fuzzy sets]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*. no. 5, t. 1. pp. 16–21.
2. Podluzhna N.O. (2003) Orhanizatsiia upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva [Organization of economic security management of the enterprise]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekonom. nauk: spets. 08.06.01 «Ekononika, orhanizatsiia i upravlinnia pidpriemstvamy». Instytut ekonomiky promyslovosti NANU. Donetsk, pp. 18–19.
3. Pilova D.P. (2007) Formuvannia ta otsinka ekonomichnoi bezpeky hirnycho-zbahachuval'nykh pidpriemstv [Formation and assessment of economic security of mining and processing enterprises] avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekonom. nauk: spets. 08.00.04 «Ekononika ta upravlinnia pidpriemstvamy». Kryvoriz'kyj tekhnichnyj universytet. Kryvyj Rih, pp. 13–14.
4. Metodyka prohnouzuvannia bankrutstva [Bankruptcy forecasting methods], zatv. nakazom Minekonomiky Ukrainy № 10 vid 17.01.2001 r. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text> (accessed 17 November 2021).
5. Aleksandrov Y.A., Orlova E.A., Polovian A.V. (2002) Otsenka fynansovoy bezopasnosti promyshlennoho predpriyatiya [Assessment of financial security of an industrial enterprise]. *Naukovi pratsi DonNTU*, no. 46, pp. 12–19.
6. Blank Y.A. (2004) Upravlenye fynansovoy bezopasnost'iu predpriyatiya [Enterprise financial security management]. Kyiv: El'ha, Nyka-Tsentr, 784 p.
7. Zabrodskiy V.A., Kapustyn N. (1999) Teoretycheskiye osnovy otsenky ekonomycheskoj bezopasnosti otrasly y fyrmy [Theoretical bases of an estimation of economic safety of branch and firm]. *Byznes-Ynform*, no. 15, pp. 35–37.
8. Aref'ieva O.V., Kuzenko T.B. (2009) Ekonomichni osnovy formuvannia finansovoi skladovoi ekonomichnoi bezpeky [Economic bases of formation of a financial component of economic safety]. *Aktual'ni problemy ekonomiky*, no. 1, pp. 98–103.
9. Hrytsiuk N.A. (2008) Metodychni pidkhody do obgruntuвання indyktoriv otsinky rivnia finansovoi bezpeky pidpriemstva [Methodical approaches to substantiation of indicators of an estimation of a level of financial safety of the enterprise]. *Problemy nauky*, no. 6, pp. 31–35.
10. Khomiachenkova N.A. (2011) Mekhanyzm yntehral'noj otsenky ustojchyvosty razvytiya promyshlennykh predpriyatiy: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.05. Mosk. hos. yn-t elektron. tekhniky (tekhn. un-t). Moscow, 21 p.
11. Olejnykova E.A. (2005) Ekonomycheskaia y natsyonal'naia bezopasnost' [The mechanism of integrated assessment of the sustainability of industrial enterprises], uchebnyk. Moscow: Yzd-vo «Ekzamen», 768 p.
12. Osnovy ekonomycheskoj bezopasnosti (hosudarstvo, rehyon, predpriyatie, lychnost') [Fundamentals of economic security (state, region, enterprise, individual)], Pod red. E.A. Olejnykova. Moscow: ZAO «Byznes-shkola «Yntel-SynteZ», 1997. 288 p.
13. Kozak L.S., Fedoruk O.V. (2010) Teoretychne obgruntuвання ta otsinka rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva v systemi antykrizovoho upravlinnia [Theoretical substantiation and assessment of the level of economic security of the enterprise in the system of crisis management]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, no. 2, t. 1, pp. 68–72.
14. Akmaiev A.I., Zhukov V.O. (2004) Resursno-vidtvoriuval'nyj pidkhid do otsinky ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv [Resource-reproductive approach to assessing the economic security of enterprises]. *Visnyk SNU im. V. Dalia*, no. 10, ch. 1, pp. 161–165.

15. Tsal-Tsalko Yu.S. (2004) Statystyko-ekonomichnyj analiz efektyvnosti diial'nosti ekonomichnykh system za pokaznykamy finansovoi zvitnosti [systems on the indicators of financial reporting]. *Visnyk SNU im. V. Dalia*, no. 10, ch. 1, pp. 141–151.
16. Shpankovs'ka N.H., Kostanets'kyj V.V., Kotenko N.O. (2012) Osoblyvosti metodychnoho pidkhodu do vnutrishn'oho analizu ekonomichnoi bezpeky pidpryiemstva [Features of the methodical approach to the internal analysis of economic security of the enterprise]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no. 38, pp. 146–150.
17. Muntiiian V.I. (1999) Ekonomichna bezpeka Ukrainy [Economic security of Ukraine]. Kyiv: V-vo KVITs, 462 p.
18. Tereschenko O.O. (2004) Dyskryminantna model' intehrал'noi otsinky finansovoho stanu pidpryiemstva [Discriminant model of integrated assessment of the financial condition of the enterprise]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 5, pp. 38–44.
19. Khotomlians'kyj O., Chernata O., Severyna H. (2003) Kompleksna otsinka finansovoho stanu pidpryiemstva na osnovi vykorystannia matrychnykh modelej [Comprehensive assessment of the financial condition of the enterprise based on the use of matrix models]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 3, pp. 35–39.
20. Kriuchko L.S. (2010) Otsinka finansovoho stanu pidpryiemstva – sutnist' ta neobkhdnist' [Assessment of the financial condition of the enterprise – the essence and necessity]. *Elektronne naukove fakhove vydannia «Efektyvna ekonomika»*. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1613> (accessed 17 November 2021).
21. Koval'ov D., Plietnykova I. (2001) Kil'kisna otsinka rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpryiemstva [Quantitative assessment of the level of economic security of the enterprise]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 4, pp. 35–40.